

Rozdział I. Wprowadzenie

§ 1. Rys historyczny

Pojęcie „europejskie prawo procesowe cywilne” (europejskie prawo postępowania cywilnego) oznacza ujednoczone lub zharmonizowane prawo postępowania cywilnego w ramach Unii Europejskiej bądź też normy prawne regulujące w sposób jednolity wybrane aspekty postępowania cywilnego w państwach członkowskich Unii Europejskiej¹. Pierwotnie europejskie prawo procesowe cywilne pod względem przedmiotowym ograniczone było do zagadnień przynależnych do zakresu międzynarodowego prawa postępowania cywilnego. W chwili obecnej europejskie prawo postępowania cywilnego wykracza poza te zagadnienia, gdyż obejmuje także ujednoczone w skali europejskiej, autonomiczne postępowania mające charakter rozpoznawczy (postępowanie w sprawie ENZ oraz europejskie postępowanie w sprawie drobnych roszczeń). Cechą charakterystyczną europejskiego prawa postępowania cywilnego jest natomiast to, że odnosi się ono jedynie do spraw z tzw. elementem zagranicznym, co wynika z ograniczonej podstawy kompetencyjnej do działania organów UE w zakresie harmonizacji prawa postępowania cywilnego².

Istnienie i szybko postępujący rozwój europejskiego prawa procesowego cywilnego jest obecnie jednym z najważniejszych zjawisk i wyzwań zarówno z punktu widzenia nauki prawa, jak i praktyki wymiaru sprawiedliwości w sprawach cywilnych w kontekście trans-

¹ K. Weitz, Europejskie prawo procesowe cywilne – stan obecny i perspektywy dalszego rozwoju, PS 2007, Nr 2, s. 6; K. Weitz, Europejskie prawo procesowe cywilne, [w:] Stosowanie prawa Unii Europejskiej przez sądy, pod red. A. Wróbla, Kraków 2005, s. 474; por. U. Ernst, Rozporządzenie o europejskim tytule egzekucyjnym na tle systemu postępowania cywilnego, EPS 2008, Nr 5, s. 36 – autor używa natomiast pojęcia „europejskie postępowanie cywilne”.

² K. Weitz, Międzynarodowe i europejskie prawo postępowania cywilnego, [w:] J. Jodłowski, Z. Resich, J. Lapierre, T. Misiuk-Jodłowska, K. Weitz, Postępowanie cywilne, Warszawa 2009, s. 557; K. Weitz, Europejskie prawo procesowe cywilne, s. 6–7; por. K. Weitz, Konwencja z Lugano. Wykonalność zagranicznych orzeczeń przed sądami polskimi, Warszawa 2002, s. 28.

granicznym. Ustanowienie jednolitych norm prawa postępowania cywilnego na terenie UE może być postrzegane jako proces harmonizacji systemów prawnych państw członkowskich w sprawach cywilnych i handlowych oraz jako etap na drodze ukształtowania europejskiego postępowania cywilnego, które jest ważnym instrumentem dalszej integracji prawnej państw Unii Europejskiej³.

Geneza europejskiego prawa procesowego cywilnego wiąże się z procesem integracji politycznej i gospodarczej państw Europy Zachodniej w ramach EWG⁴. Można wyróżnić cztery etapy rozwoju europejskiego prawa procesowego cywilnego. Pierwszy z nich obejmuje okres od momentu wejścia w życie Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską (dalej TWE)⁵ do chwili wejścia w życie traktatu z Maastricht⁶, drugi okres poprzedzający wejście w życie traktatu amsterdamskiego⁷, trzeci okres po wejściu w życie traktatu amsterdamskiego do czasu wejścia w życie traktatu z Lizbony⁸ oraz czwarty po wejściu w życie traktatu lizbońskiego do chwili obecnej⁹.

Na mocy art. 220 (obecnie 293) tiret czwarte TWE, państwa członkowskie zobowiązały się uprościć procedurę uznawania i wykonywania orzeczeń sądowych i arbitrażowych. W wykonaniu wspomnianego postanowienia zawarto 27.9.1968 r. konwencję brukselską o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń w sprawach cywilnych i handlowych¹⁰.

W dniu 16.9.1988 r. państwa EWG i państwa Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu (EFTA) podpisały konwencję lugań-

³ K. Weitz, Europejskie prawo procesowe cywilne, s. 6–7; K. Weitz, Europejskie prawo procesowe cywilne, [w:] Stosowanie, pod red. A. Wróbla, s. 474.

⁴ K. Weitz, Europejskie prawo procesowe cywilne, [w:] Stosowanie, pod red. A. Wróbla, s. 475.

⁵ OJEC 1972, Nr L 299, s. 32, wejście z życie 1.2.1973 r.; Traktat ustanawiający EWG – tekst jednolity OJEC 1997,340.173, dalej jako TWE; wersja ujednolicona w Dz.Urz. UE C 115 z 9.5.2008 r.; Dz.U. z 2004 r. Nr 90, poz. 854.

⁶ Traktat o Unii Europejskiej zawarty w Maastricht 7.2.1992 r., Dz.Urz. WE C 191 z 29.8.1992 r., s. 1; wszedł w życie 1.11.1993 r.; wersja ujednolicona w Dz.Urz. UE C 115 z 9.5.2008 r.

⁷ Traktat z 2.10.1997 r., Dz.Urz. WE C 340 z 10.11.1997 r., wszedł w życie 1.5.1999 r.

⁸ Traktat z 13.12.2007 r., Dz.Urz. UE C 115, 9.5.2008 r., wszedł w życie 1.12.2009 r., ogłoszony w Rzeczypospolitej Polskiej w Dz.U. z 2.12.2009 r. (Dz.U. Nr 203, poz. 1569).

⁹ Por. K. Weitz, Europejskie prawo procesowe cywilne, s. 7.

¹⁰ Konwencja brukselska, Dz.Urz. UE C 27 z 20.1.1998 r., s. 1; weszła w życie 1.2.1973 r.; por. K. Weitz, Europejskie prawo procesowe cywilne, s. 8; *tenże*, Europejski Tytuł Egzekucyjny, Warszawa 2009, s. 19; *tenże*, Europejskie prawo procesowe cywilne, [w:] Stosowanie, pod red. A. Wróbla, s. 475; U. Ernst, Rozporządzenie, s. 35; T. Demendecki, Europejski proces cywilny – jednolity czy różnorodny?, Rej. 2009, Nr 10, s. 17–18.

ską¹¹. Celem zawarcia konwencji lugańskiej było rozciągnięcie zasad konwencji brukselskiej na państwa członkowskie EFTA¹². Skutkiem wzorowania się na konwencji brukselskiej było powstanie pararelniej konwencji lugańskiej. Obie powyższe konwencje różnią się jednak co do możliwości przystąpienia do nich nowych państw. Konwencja brukselska jest konwencją zamkniętą, a przystąpić do niej mogą jedynie Państwa Członkowskie Wspólnot Europejskich, natomiast konwencja lugańska jest otwarta dla państw WE oraz EFTA, a także państw zaproszonych przez jedno z państw konwencyjnych (przystąpienie zaproszonego państwa możliwe jest po wyrażeniu zgody przez wszystkie państwa konwencyjne)¹³. Na wstępie należy podkreślić, że konwencja brukselska i lugańska regulują jedynie procedurę i nie oddziałują na przepisy prawa materialnego¹⁴. Podstawowym celem tych konwencji jest wzmocnienie ochrony prawnej osób zamieszkałych w państwach konwencyjnych. Ujednolicenie przepisów dotyczących jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń ma ułatwiać poszukiwanie tej ochrony prawnej¹⁵. Dla realizacji powyższych celów wprowadzono system uznawania zagranicznych orzeczeń sądowych będący wyrazem dążenia przez państwa, które obejmuje konwencja, do realizacji idei „swobodnego przepływu” orzeczeń między tymi państwami¹⁶.

Konwencja lugańska, w ślad za konwencją brukselską, należy do tzw. *convention double*, czyli konwencji „dwojakiej”, regulującej jednocześnie jurysdykcję krajową oraz uznawanie i stwierdzanie wykonalności orzeczeń sądów zagranicznych. Zawarcie takiej konwencji zakłada funkcjonowanie fundamentalnej zasady wzajemnego zaufania pomiędzy sądami państw konwencyjnych. Jurysdykcja krajowa

¹¹ OJEC 1988, Nr L 319, s. 9; wejście w życie 1.1.1992 r.; w Polsce Dz.U. z 2000 r. Nr 10, poz. 132.

¹² K. Weitz, Konwencja, s. 24 (por. ust. 4 i 5 Preambuly konwencji lugańskiej); G. Lüke, P. Wax, Münchener Kommentar zur Zivilprozeßordnung, München 2001, s. 2215; K. Weitz, Europejski Tytuł, s. 21.

¹³ N. Póttorak, Uznawanie i wykonywanie orzeczeń zagranicznych według konwencji brukselskiej i lugańskiej, KPP 1997, z. 4, s. 659; por. F.R.P. Pereira, Ogólna charakterystyka konwencji brukselskiej z 27.9.1968 r. i konwencji lugańskiej z 16.9.1988 r., KPP 1999, z. 4, s. 687–688.

¹⁴ C. Quigley, Zakres zastosowania konwencji brukselskiej i konwencji lugańskiej, KPP 1999, z. 4, s. 699 – por. powołane tam orzecznictwo.

¹⁵ J. Ciszewski, Konwencja z Lugano. Komentarz, Warszawa 2001, s. 52–53.

¹⁶ A. Włosińska, Odmowa uznania zagranicznego orzeczenia sądowego w świetle postanowień konwencji lugańskiej, Kraków 2002, s. 427 (por. ust. 6 rozporządzenia Rady Nr 44/2001, przytaczane poniżej).

może być badana przy uznawaniu lub wykonywaniu orzeczeń tylko w przypadkach wskazanych w konwencji, a orzeczenie, co do zasady, nie może być przedmiotem badania merytorycznego¹⁷.

Kolejnym etapem rozwoju europejskiego prawa procesowego cywilnego był traktat z Maastricht, który ułokował współpracę sądową państw członkowskich w zakresie wymiaru sprawiedliwości w ramach tzw. trzeciego filaru (filaru współpracy międzyrządowej), w którym podstawowym instrumentem harmonizacji miały pozostać umowy międzynarodowe¹⁸.

Zasadnicze zmiany w systemie instrumentów służących tworzeniu europejskiego prawa procesowego cywilnego wprowadzone zostały na mocy traktatu amsterdamskiego. Od dnia wejścia w życie traktatu amsterdamskiego z 2.10.1997 r. sprawy dotyczące współpracy państw członkowskich w dziedzinie wymiaru sprawiedliwości w sprawach cywilnych i handlowych podlegają przepisom Tytułu IV Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską¹⁹. Traktat amsterdamski wprowadził do TWE postanowienia art. 61 lit. c, art. 65 i 67, na mocy których problematyka współpracy została przesunięta z trzeciego filaru do pierwszego (filaru prawa wspólnotowego). Na mocy postanowień powyższego traktatu Rada Unii Europejskiej uzyskała kompetencje do stanowienia prawa wspólnotowego w zakresie międzynarodowych aspektów postępowania cywilnego w ramach państw członkowskich²⁰. W pierwszym filarze podstawowymi instrumentami ujednoczenia systemów prawnych państw członkowskich i tworzenia prawa europejskiego stały się rozporządzenia i dyrektywy. W ten sposób rozpoczął się, na drodze tworzenia aktów prawnych składających się na europejskie prawo procesowe cywilne, proces „uwspólnowienia” prawa postępowania cywilnego²¹.

¹⁷ K. Weitz, Konwencja, s. 24; F. Pereira, Ogólna charakterystyka, s. 691; por. K. Weitz, Europejskie prawo procesowe cywilne, s. 8.

¹⁸ K. Weitz, Europejskie prawo procesowe cywilne, s. 9; J. Maliszewska-Nienartowicz, Wymiar Sprawiedliwości w sprawach cywilnych, Unia Europejska 2000, Nr 12, s. 75.

¹⁹ Traktat Amsterdamski, Dz.Urz. WE L 340 z 1997 r., s. 1; J. Maliszewska-Nienartowicz, Reguły dotyczące jurysdykcji w sprawach cywilnych i handlowych w prawie wspólnotowym – rozporządzenie Rady 44/2001/WE – cz. I, MoP 2004, Nr 9, s. 429; K. Weitz, Konwencja, s. 27.

²⁰ K. Weitz, Konwencja, s. 27; *tenże*, Europejskie prawo procesowe cywilne, s. 9; *tenże*, Europejskie prawo procesowe cywilne, [w:] Stosowanie, pod red. A. Wróbla, s. 478–479; *tenże*, Konwencja, s. 27; por. J. Maliszewska-Nienartowicz, Wymiar, s. 75.

²¹ K. Weitz, Europejskie prawo procesowe cywilne, [w:] Stosowanie, pod red. A. Wróbla, s. 478; *tenże*, Europejskie prawo procesowe cywilne, s. 10; *tenże*, Europejski Tytuł, s. 21.

Wejście w życie traktatu amsterdamskiego spowodowało otwarcie nowego okresu rozwoju europejskiego prawa procesowego cywilnego, w tym również regulacji dotyczących transgranicznych postępowań²². Prawodawca unijny zawarł w art. 61 lit. c w zw. z art. 65 TWE podstawę prawną, dzięki której można podejmować działania na arenie międzynarodowej w zakresie współpracy sądowej w sprawach cywilnych, o ile są one konieczne do sprawnego funkcjonowania rynku wewnętrznego. W tym zawarte są również metody działania zgodnie z art. 65 lit. c traktatu, które przewidują środki mające na celu usuwanie przeszkód w prawidłowym funkcjonowaniu postępowań cywilnych, poprzez propagowanie zgodności przepisów postępowania cywilnego, które mają zastosowanie w państwach członkowskich. Podejmowane środki dotyczące sądowej współpracy w sprawach cywilnych i handlowych w zakresie roszczeń bezspornych mają na celu usprawnienie funkcjonowania rynku wewnętrznego Unii Europejskiej²³.

Traktat amsterdamski zainicjował szybki rozwój europejskiego prawa procesowego cywilnego jako zasadniczego elementu współpracy sądowej w sprawach cywilnych²⁴. Kierunki tego rozwoju wyznaczone zostały nie tylko przez nową podstawę kompetencyjną dla

²² K. Weitz, Europejski Tytuł, s. 21.

²³ Pkt 2 motywów rozporządzenia; B. Sujecki, Europäisches Mahnverfahren, ZEuP 2006, s. 128; B. Tschütscher, M. Weber, Die Verordnung zur Einführung eines Europäischen Mahnverfahrens, ÖJZ 2007, Nr 8, s. 304; B. Sujecki, Initial steps towards an electronic european order for payment procedure, CRI 2006, Nr 4, s. 112; Th. Rauscher (red.), Europäisches Zivilprozessrecht. Kommentar, München 2006, s. 1818; W. Hau, Zivilverfahrensrecht, Zur Entwicklung des Internationalen Zivilverfahrensrechts in der Europäischen Union in den Jahren 2005 und 2006, GPR 2/07, s. 93; por. B. Sujecki, Europäisches Mahnverfahren nach dem Verordnungsvorschlag der Europäischen Kommission, EuZW 2005, Nr 2, s. 45–46; Commission of the European Union, Proposal, s. 10; por. K. Weitz, Europejskie prawo procesowe cywilne, s. 9–10; J. Zatorska, Komentarz do rozporządzenia Nr 1896/2006, LEX/el. Preambuła, Nb 2; U. Ernst, Rozporządzenie, s. 36; por. F. Frattini, European Area of Civil Justice – Has the Community Reached the Limits?, ZEuP 2006, Nr 2, s. 231; szerzej na temat wykładni art. 65 TWE patrz A. K. Fabian, Die Europäische Mahnverfahrensverordnung im Kontext der Europäisierung des Prozessrechts, Jena 2010, s. 110–114; J. Świeca, Egzekucja i dochodzenie roszczeń na arenie międzynarodowej. Praktyczny Poradnik, Bydgoszcz 2010, s. 92.

²⁴ K. Weitz, Europejskie prawo procesowe cywilne, s. 10; R. Wagner, Zur Vereinheitlichung des Internationalen Privat- und Zivilverfahrensrechts vier Jahre nach In-Kraft-Treten des Amsterdamer Vertrags, NJW 2003, Nr 33, s. 2344 i nast.; tenże, Zur Vereinheitlichung des Internationalen Privat- und Zivilverfahrensrechts fünf Jahre nach In-Kraft-Treten des Amsterdamer Vertrags, NJW 2004, Nr 26, s. 1835 i nast.; tenże, Zur Vereinheitlichung des Internationalen Privat- und Zivilverfahrensrechts sieben Jahre nach In-Kraft-Treten des Amsterdamer Vertrags, EuZW 2006, Nr 14, s. 424 i nast.

działania prawodawczych organów wspólnoty (art. 61 lit. c i art. 65 TWE), ale również przez dokumenty o charakterze programowym, podejmowane na szczeblu politycznym²⁵.

Pierwszym z dokumentów był „Wiedeński Plan Działania” z 1998 r., w którym uchwalono m.in., że powinno się ustalić reguły postępowania cywilnego o charakterze międzynarodowym, które należy przyjmować ze względu na konieczność łatwiejszego dostępu obywateli europejskich do sądów oraz sprawdzić, czy konieczne jest opracowanie odpowiednich dodatkowych metod w celu wprowadzenia jednolitych zasad w zakresie postępowań cywilnych²⁶.

„Wiedeński Plan Działań” uzyskał konkretny zarys dzięki wnioskowi Rady Europejskiej z Tampere w 1999 r., w których Rada Europejska zobowiązała Radę i Komisję do przygotowania projektów nowych procedur mających na celu łatwiejszy dostęp do wymiaru sprawiedliwości, a szczególnie nawiązała w tym zakresie do nakazów zapłaty. Oprócz tego wezwano Radę oraz Komisję do przyjęcia programu działań, który miał na celu realizację zasad wzajemnego uznawania decyzji sądowych w sprawach cywilno-handlowych²⁷.

Dalszy program działań przyjęto 30.11.2000 r. Miał on na celu realizację zasady wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych, określający etapy stanowienia nowych instrumentów prawnych w zakresie współpracy sądowej w sprawach cywilnych. Zniesienie postępowania *exequatur* uznano w szczególności w przypadku bezspornych roszczeń pieniężnych za jeden z priorytetów Wspólnoty. W tym celu należało wprowadzić, z jednej strony, regulacje unijne, zaś z drugiej – jako dodatkowy środek należało dopasować przepisy prawne w zakresie postępowań w krajach członkowskich²⁸.

²⁵ K. Weitz, Europejski Tytuł, s. 22; *tenże*, Europejskie prawo procesowe cywilne, s. 10.

²⁶ Dz.Urz. WE C 19/1; B. Sujecki, Europäisches, ZEuP 2006, s. 128; K. Weitz, Europejski Tytuł, s. 22; *tenże*, Europejskie prawo procesowe cywilne, s. 10.

²⁷ Por. fragmenty w NJW 2000, Nr 27, s. 1925; B. Sujecki, Europäisches, ZEuP 2006, s. 128–129; B. Tschütscher, M. Weber, Die Verordnung, s. 303; K. Weitz, Europejski Tytuł, s. 22; *tenże*, Europejskie prawo procesowe cywilne, s. 10; J. Zatorska, Komentarz, preambuła, Nb 1; A. Okońska, Europejski tytuł egzekucyjny dla roszczeń bezspornych, Rej. 2007, Nr 2, s. 91; por. A. Stadler, From the Brussels Convention to regulation 2001, Nr 44, cornerstones of a European law of civil procedure, CML Review 2005, Nr 42, s. 1638; J. Świeca, Egzekucja, s. 92.

²⁸ Dz.Urz. WE z 2001 r., C 12/1; B. Sujecki, Europäisches, s. 128–129; K. Weitz, Europejski Tytuł, s. 22; *tenże*, Europejskie prawo procesowe cywilne, s. 10; J. Zatorska, Komentarz, preambuła, Nb 1; B. Tschütscher, M. Weber, Die Verordnung, s. 303; A. Okońska,

Kolejnym dokumentem był program haski przyjęty 4–5.11.2004 r., który miał na celu wzmacnianie wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości w UE²⁹.

Dla przykładu w tym miejscu warto wskazać, iż w uwzględnieniu uprawnień, które Wspólnota uzyskała na mocy traktatu amsterdamskiego, konwencja brukselska została przekształcona w rozporządzenie Nr 44/2001 z 22.12.2004 r. o jurysdykcji, uznawaniu i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych, którego walorem jest bezpośrednie zastosowanie we wszystkich państwach członkowskich³⁰. Wskazane rozporządzenie uznawane jest jako „jądro” europejskiego prawa procesowego cywilnego³¹. Warto zauważyć, iż obecnie toczą się prace nowelizacyjne nad tym rozporządzeniem. Jedną z głównych propozycji zmian jest zniesienie *exequatur*³².

Czwarty etap rozwoju europejskiego prawa procesowego cywilnego rozpoczął się od chwili wejścia w życie traktatu z Lizbony. Traktat lizboński podpisany 13.12.2007 r. wszedł w życie 1.12.2009 r.³³. Traktat z Lizbony jest traktatem rewizyjnym, tj. aktem zmieniającym Traktaty stanowiące Unię Europejską: Traktat o Unii Europejskiej (TUE), Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską (TWE) i Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Energii Atomowej (Euroatom). Został on przyjęty w następstwie odrzucenia podpisanego 9.10.2004 r. traktatu konstytucyjnego. Warto zauważyć,

Europejski, s. 91; W. Eichele, Aktuelle Entwicklungen im Europäischen Zivilprozessrecht, BRAK-Mitt 2003, Nr 2, s. 55.

²⁹ Dz.Urz. UE z 2005 r. C 53/1; szerzej na temat tego programu patrz R. Wagner, Die zivil (-verfahrens-) rechtlichen Komponenten des Aktionsplans zum Haager Programm, IPRax 2005, Nr 6, s. 494 i nast.; W. Hau, Zur Entwicklung des Internationalen Zivilverfahrensrechts in Europäischen Union seit 2004, GPR 3/05, s. 144–145; M. Meyer-Berger, Mahnverfahren und Vollstreckung, Hamburg 2007, s. 137.

³⁰ OJEC 2001, Nr L 012, s. 1–23; J. Maliszewska-Nienartowicz, Reguły dotyczące jurysdykcji w sprawach cywilnych i handlowych w prawie wspólnotowym – rozporządzenie Rady 44/2001/WE – cz. I, MoP 2004, Nr 9, s. 429; por. *taż*, Wymiar, s. 75; K. Weitz, Konwencja, s. 29.

³¹ K. Weitz, Europejskie prawo procesowe cywilne, s. 11.

³² Zielona Księga w sprawie przeglądu rozporządzenia Rady (WE) Nr 44/2001 w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych z 21.4.2009 r., KOM (2009) 175; Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego, Rady i Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego dotyczące rozporządzenia Rady (WE) Nr 44/2001 w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych z 21.4.2009 r., KOM (2009) 174.

³³ Dz.U. z 2009 r. Nr 203, poz. 1569.

że traktat lizboński zmienia nazwę „Wspólnota Europejska” na „Unia Europejska”, wprowadzając jednocześnie pojęcie „unijne” zamiast „wspólnotowe”³⁴, zmienia również nazwę „TWE” na „TFUE” (Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej). Podobna sytuacja miała miejsce w przypadku traktatu z Maastricht (TUE z 1993 r.), który zmienił nazwę „EWG” na „Wspólnota Europejska”³⁵. Skonsolidowane wersje TUE i TFUE opublikowane zostały 30.3.2010 r.³⁶.

Najważniejszą reformą ustrojową Unii Europejskiej wprowadzoną na mocy traktatu z Lizbony jest przekształcenie Unii w jednolitą organizację międzynarodową. Traktat ma również na celu umocnienie ochrony praw podstawowych, zatem zgodnie z art. 6 TUE nadaje charakter prawny Karcie Praw Podstawowych oraz tworzy podstawę prawną dla przystąpienia Unii do Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (EKPCz). W traktacie lizbońskim zrezygnowano ze skomplikowanego katalogu źródeł prawa pochodnego proponowanego w traktacie konstytucyjnym. Traktat z Lizbony pozostał przy znanym katalogu obejmującym akty ustawodawcze w postaci rozporządzeń, dyrektyw i decyzji art. 288 TFUE (dawny art. 249 TWE). Traktat lizboński kontynuuje reformę sądów unijnych rozpoczętą przez traktat z Nicei. W związku z powyższym, Europejski Trybunał Sprawiedliwości zostaje przekształcony w Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (art. 19 TUE)³⁷.

Wejście w życie traktatu z Lizbony pociągnęło za sobą również zmianę podstawy prawnej pozwalającej na współpracę sądową w sprawach cywilnych. Upoważnienie do współpracy zostało przeniesione z art. 65 TWE do art. 81 TFUE. Zgodnie z ust. 1 art. 81 TFUE, Unia rozwija współpracę sądową w sprawach cywilnych mających skutki transgraniczne, na podstawie zasady wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych i pozasądowych. Współpraca ta może obejmować przyjmowanie środków w celu zbliżenia przepisów ustawowych i wykonawczych państw członkowskich. Natomiast w myśl art. 81

³⁴ W niniejszym opracowaniu z uwagi na posługiwanie się literaturą oraz orzecznictwem powstałym w większości przed traktatem z Lizbony posługuję się zamiennie pojęciami „Wspólnota” – „Unia Europejska” oraz „prawo wspólnotowe” – „prawo unijne”.

³⁵ J. Barcz, Przewodnik po Traktacie z Lizbony, Warszawa 2008, www.nipmie.pl/pliki/Traktat_z_Lizbony_Barcz.pdf, s. 2.

³⁶ TUE, Dz.Urz. UE C 83 z 30.3.2010 r., s. 13; TFUE, Dz.Urz. EU C 83 z 30.3.2010 r., s. 47.

³⁷ J. Barcz, Przewodnik. Z uwagi na okoliczność, iż niniejsze opracowanie w większości odnosi się do orzecznictwa wydanego przez ETS, pozostaje takie nazewnictwo, jednak pisząc ETS lub Trybunał mam na myśli obecnie Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

ust. 2 lit. a i f TFUE, dla realizacji wyżej wskazanych celów przyjmowane powinny być środki mające na celu zapewnienie wzajemnego uznawania i wykonywania przez państwa członkowskie orzeczeń sądowych i pozasądowych oraz mających na celu usuwanie przeszkód utrudniających prawidłowy przebieg procedur cywilnych, wspierając w razie potrzeby zgodność zasad procedury cywilnej mających zastosowanie w państwach członkowskich.

Podsumowując powyższe rozważania warto podkreślić, iż w art. 81 TFUE wyraźnie wskazano, czego nie uczyniono uprzednio w art. 65 TWE, iż UE powinna podejmować działania rozwijające współpracę sądową w sprawach cywilnych mających (tylko) skutki transgraniczne. Należy zauważyć, że wskazane zostały tylko nieliczne zmiany wprowadzone przez traktat lizboński, które mogą być ważne z punktu widzenia przedmiotowego opracowania.

Przechodząc do analizy genezy rozporządzenia Nr 1896/2006 warto wskazać, że pierwsze wzmianki o wprowadzeniu europejskiego postępowania w sprawie nakazu zapłaty pojawiły się już w 1984 r. w propozycji Rady Europejskiej. Pierwsze konkretne ustalenia w związku z tą propozycją zapadły w 1987 r., kiedy to w ramach ósmego Międzynarodowego Kongresu Prawa Procesowego w Utrechcie utworzono grupę składającą się z najbardziej uznawanych prawników procesowych z ówczesnych 12 krajów członkowskich. Celem tej grupy było opracowanie propozycji dotyczących „Europejskiego Prawa Procesowego”. Utworzona grupa robocza, której nazwa pochodzi od nazwiska jej przewodniczącego *Marcela Storme'a*, przedstawiła w 1993 r. (opublikowany w 1995 r.) zbiór modelowych ustaw europejskiego prawa procesowego, który zawierał również ustalenia dotyczące europejskiego postępowania w sprawie nakazu. Zbiór ten nie nabrał mocy prawnej, jednak do dziś stanowi ważne źródło odniesienia³⁸.

³⁸ B. *Sujecki*, *Europäisches*, ZEuP 2006, s. 127; B. *Tschütscher*, M. *Weber*, *Die Verordnung*, s. 303; E. *Schollmeyer*, *Europäisches Mahnverfahren*, IPRax 2002, Nr 6, s. 478-482 – tam patrz szerokie omówienie proponowanych w Komisji Storme rozwiązań prawnych w tym zakresie; T. *Demendecki*, *Europejski*, s. 18-19; M. *Sawczuk*, *Europeizacja prawa krajowego sądowego cywilnego in status nascendi*, [w:] *Europeizacja prawa krajowego. Wpływ integracji europejskiej na klasyczne dziedziny prawa krajowego*, pod red. C. *Mika*, V Ogólnopolska Konferencja Prawnicza, Toruń 4-5.11.1999, Toruń 2000, s. 227-228; J. D. *Perez-Ragone*, *Europäisches Mahnverfahren. Ein prozesshistorischer - vergleichender und dogmatischer Beitrag zur Vergemeinschaftung der Inkassoverfahrensnormen in der Europäischen Union*, Köln 2005, s. 402-409; por. M. *Meyer-Berger*, *Mahnverfahren*,

Aktem prawnym o znaczeniu przełomowym, poprzedzającym regulację postępowania w sprawie ENZ, ale stanowiącym ważny krok na drodze utworzenia omawianego postępowania, jest rozporządzenie Nr 805/2004 z 21.4.2004 r. dotyczące wprowadzenia Europejskiego Tytułu Egzekucyjnego dla roszczeń bezspornych. Wprowadziło ono do europejskiego prawa procesowego cywilnego instytucję Europejskiego Tytułu Egzekucyjnego, który sporządzony w jednym państwie członkowskim podlega wykonaniu w innym państwie członkowskim bez możliwości kwestionowania w tym państwie jego uznania i bez potrzeby stwierdzania wykonalności. W tym rozporządzeniu zrezygnowano zatem z postępowania *exequatur* przy wykonywaniu tytułów dotyczących roszczeń bezspornych, jeżeli spełnione są minimalne standardy przy doręczeniu oraz powiadomieniu dłużnika³⁹.

Ze względu na projekt wprowadzenia europejskiego postępowania w sprawie nakazu zapłaty, 20.12.2002 r. Komisja ostatecznie przyjęła Zieloną Księgę (*Green Paper*) zawierającą regulację odnoszącą się do postępowania w sprawie europejskiego nakazu zapłaty oraz środków na rzecz uproszczenia i przyspieszenia postępowań w sprawach drobnych. Księga ta zainicjowała konsultacje między państwami członkowskimi oraz innymi przedstawicielami gospodarki i nauki w sprawie możliwych celów i cech jednolitej lub zharmonizowanej europejskiej procedury dochodzenia roszczeń bezspornych⁴⁰.

Uwzględniając propozycje poszczególnych państw członkowskich oraz wyniki konsultacji, 19.3.2004 r. Komisja przedstawiła projekt regulacji w sprawie stworzenia postępowania w zakresie europejskiego nakazu zapłaty⁴¹. W dniu 13.12.2006 r. przedstawiona została opinia Parlamentu do projektu rozporządzenia⁴². Projekt rozporządzenia

s. 136; *T. Misiuk-Jodłowska, J. Lapiere*, Polskie prawo procesowe cywilne a projekt ekspertów Unii Europejskiej, KPP 1996, Nr 4, s. 724–725.

³⁹ Dz.Urz. UE L 143 z 30.4.2004 r., s. 15; *K. Weitz*, Europejskie prawo procesowe cywilne, s. 15–17; obszerne opracowanie na temat tego rozporządzenia patrz *K. Weitz*, Europejski Tytuł.

⁴⁰ Commission of the European Union, Green Paper on a European Order for Payment procedure and on measures to simplify and speed up small claims litigation, COM z 2002 r., Nr 746, s. 5; pkt 5 motywów rozporządzenia; *A. K. Fabian*, Die Europäische, s. 115; *J. D. Perez-Ragone*, Europäische, s. 436; *M. Meyer-Berger*, Mahnverfahren, s. 137; *J. Świeca*, Egzekucja, s. 92.

⁴¹ Commission of the European Union, Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council, creating a European order for payment procedure, COM z 2004 r., Nr 173, s. 1–2; *J. Świeca*, Egzekucja, s. 92.

⁴² Niepublikowana.

następnie zmieniono 7.2.2006 r.⁴³. Kolejnym ważnym dokumentem na drodze tworzenia postępowania w sprawie europejskiego nakazu zapłaty było Wspólne Stanowisko Rady, przyjęte 30.6.2006 r.⁴⁴, Parlament Europejski przedstawił natomiast swoje końcowe stanowisko 25.10.2006 r.⁴⁵. Ostatecznie rozporządzenie Nr 1896/2006 zostało przyjęte 12.12.2006 r., weszło w życie 31.12.2006 r., stosuje się je zaś od 12.12.2008 r.⁴⁶.

Na zakończenie rozważań dotyczących rozwoju europejskiego prawa procesowego cywilnego warto wskazać podstawowe instrumenty kształtujące to prawo. Do takich instrumentów należą następujące rozporządzenia:

- rozporządzenie Rady (WE) Nr 44/2001 z 22.12.2000 r. o jurysdykcji oraz uznawaniu i wykonywaniu orzeczeń w sprawach cywilnych i handlowych; weszło w życie 1.3.2002 r.⁴⁷;
- rozporządzenie Rady (WE) Nr 1346/2000 z 29.5.2000 r. o postępowaniu dotyczącym niewypłacalności; weszło w życie 31.5.2002 r.⁴⁸;
- rozporządzenie Rady (WE) Nr 1206/2001 z 28.5.2001 r. o współpracy między sądami państw członkowskich w dziedzinie przeprowadzania dowodów w sprawach cywilnych lub handlowych; weszło w życie 1.7.2002 r., ale większość postanowień obowiązuje od 1.1.2004 r.⁴⁹;

⁴³ COM z 2006 r., Nr 57; *J. Świeca*, Egzekucja, s. 92.

⁴⁴ Niepublikowane.

⁴⁵ Niepublikowane.

⁴⁶ Dz.Urz. L 399 z 30.12.2006, s. 1; szerzej na temat procesu legislacji patrz *A. K. Fabian*, Die Europäische, s. 116-119; *M. Meyer-Berger*, Mahnverfahren, s. 137; *B. Tschütscher, M. Weber*, Die Verordnung, s. 303-304; *J. D. Perez-Ragone*, Europäisches, s. 437-439; Commission of the European Union, Green Paper, s. 5; *B. Sujecki*, Europäische, ZEuP 2006, s. 129; *tenże*, Initial steps, s. 111-112; *tenże*, Pierwsze kroki w kierunku europejskiego elektronicznego nakazu zapłaty, CBKE 2007, Nr 1, s. 2; *J. Gołaczyński*, Współpraca sądowa w sprawach cywilnych i handlowych w Unii Europejskiej, Warszawa 2007, s. 271; *Th. Rauscher*, Europäisches, s. 1817-1819; *B. Tschütscher, M. Weber*, Die Verordnung, s. 303-304; szerzej na temat genezy rozporządzenia Nr 805/2004 patrz *K. Weitz*, Europejski tytuł, s. 25-29.

⁴⁷ Dz.Urz. UE L 12 z 16.1.2001 r., s. 1.

⁴⁸ Dz.Urz. UE L 160 z 30.6.2000 r., s. 1.

⁴⁹ Dz.Urz. UE L 174 z 28.5.2001 r., s. 1; por. literaturę: *J. Ciszewski*, Przeprowadzanie dowodów w sprawach cywilnych i handlowych w państwach UE. Komentarz, Warszawa 2005; *A. Harast*, Współpraca Państw Członkowskich Unii Europejskiej w zakresie przeprowadzania dowodów w sprawach cywilnych i handlowych, [w:] *E. Błaszczak, K. Markiewicz, E. Rudkowska-Ząbczyk*, Dowody w postępowaniu cywilnym, Warszawa 2010, s. 593-668.